

KO'RISHIDA, ESHITISHIDA VA YENGIL DARAJADAGI AQLIY RIVOJLANISHIDA MUAMMOSI BO'LGAN BOLALAR UCHUN INKLYUZIV TA'LIM: SINIF XONALARI VA DARS JARAYONINI MOSLASHTIRISH

ISAQOVA ZEBO QAXRAMON QIZI

Annotatsiya: Ushbu maqolada ko'rishida, eshitishida va yengil darajadagi aqliy rivojlanishida muammosi bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'lim sharoitlarini yaratish masalasi yoritiladi. Inklyuziv ta'limda sinf xonalari dizayni va dars jarayonining moslashtirilishi bolaning ta'lim olish samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. Maqolada moslashtirish tamoyillari, zaruriy vositalar va innovatsion metodlar haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, ko'rish nuqsoni, eshitish qobiliyati zaifligi, aqliy rivojlanish, sinf xonalari, dars jarayoni.

Annotatsion: This article discusses the issue of creating inclusive educational conditions for children with visual, hearing, and mild intellectual disabilities. In inclusive education, classroom design and adaptation of the teaching process directly affect the child's learning effectiveness. The article discusses the principles of adaptation, necessary tools, and innovative methods.

Keywords: inclusive education, visual impairment, hearing impairment, intellectual development, classrooms, teaching process.

Абстрактный: В статье рассматривается проблема создания инклюзивных образовательных условий для детей с нарушениями зрения, слуха и легкой степенью интеллекта. В инклюзивном образовании планирование класса и адаптация процесса обучения напрямую влияют на эффективность обучения ребенка. В статье рассматриваются принципы адаптации, необходимые инструменты и инновационные методы.

Ключевые слова: инклюзивное образование, нарушения зрения, нарушения слуха, интеллектуальное развитие, классы, учебный процесс.

Ko'rish, eshitish va yengil darajadagi aqliy rivojlanishida muammosi bo'lgan bolalar umumiy ta'lim muassasalarida to'laqonli ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'lishlari uchun inklyuziv ta'lim tizimi samarali bo'lishi zarur. Ushbu maqolada uch asosiy yondashuv – fizik muhitni moslashtirish, pedagogik metodlarni rivojlantirish va ijtimoiy qo'llabquvvatlash orqali bu bolalarning ta'lim olishini yaxshilash imkoniyatlari ko'rib chiqiladi.

1. TIBBIY YONDASHUV: SINIF XONALARINI MOSLASHTIRISH

Ko'rish, eshitish yoki aqliy rivojlanishida muammosi bo'lgan bolalar uchun sinf xonalari maxsus moslashtirilgan bo'lishi kerak.

Ko'rish qobiliyati cheklangan bolalar uchun

Yorug'lik yetarli bo'lishi va kontrast ranglardan foydalanish muhim.

Yirik shriftli materiallar va Brayl yozuvi bilan ta'minlangan darsliklar ishlatilishi lozim.

Texnologik vositalar (ekran o'qiydigan dasturlar, audiokitoblar) o'quv jarayoniga kiritilishi kerak.

Eshitish qobiliyati cheklangan bolalar uchun

Sinf xonalarida ovozni yaxshilaydigan akustik tizimlar bo'lishi kerak.

O'qituvchilar aniq va tushunarli talaffuz bilan gapirishlari hamda imoishora tilidan foydalanishlari muhim.

Matnli materiallardan ko'proq foydalanish lozim.

Yengil aqliy rivojlanish buzilishlari bo'lgan bolalar uchun

Dars davomida vizual materiallar, rasmlar va infografikalardan foydalanish samaradorlikni oshiradi.

Sinf xonalarida kamroq chalg'ituvchi elementlar bo'lishi kerak.

Maktab psixologi va maxsus pedagog bilan ishlash muhim.

2. PEDAGOGIK YONDASHUV: MOSLASHTIRILGAN O'QUV JARAYONI

Inklyuziv ta'lim tizimida bu bolalar uchun maxsus pedagogik metodlar qo'llanilishi lozim.

Ko'rish qobiliyati cheklangan bolalar uchun

Taktil (tegish orqali o'rganish) va audiovizual materiallardan foydalanish.

Darslarni shaxsiy sur'atda o'zlashtirish imkoniyati.

Eshitish qobiliyati cheklangan bolalar uchun

O'quv jarayonida ko'proq yozma topshiriqlar va grafik elementlardan foydalanish.

Imo-ishora tili va subtitrlar bilan ta'minlangan videodarslar.

Yengil aqliy rivojlanish buzilishlari bo'lgan bolalar uchun Oddiy va tushunarli til ishlatish.

Takroriy mashg'ulotlar va mustahkamlash mashqlari.

Individual yondashuv asosida moslashtirilgan o'quv dasturlari.

3. IJTIMOIIY YONDASHUV: JAMOAT QO'LLAB-QUVVATLASHI

Jamiyatning inklyuziv ta'limga bo'lgan munosabati bolalarning ta'lim olishi samaradorligiga katta ta'sir ko'rsatadi.

O'qituvchilarni maxsus tayyorlash

Maxsus kurslar va malaka oshirish dasturlari tashkil etilishi kerak.

O'qituvchilar bolalar bilan individual yondashuv asosida ishlash bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'lishi zarur.

Ota-onalarni jalb qilish:

Ota-onalar uchun seminar va treninglar tashkil etish.

Uyda mashg'ulotlarni davom ettirish bo'yicha tavsiyalar berish.

Jamiyatni inklyuziv madaniyatga o'rgatish

Ko'pchilik bu bolalar bilan qanday muloqot qilishni bilmaydi, shu sababli targ'ibot ishlari o'tkazilishi kerak.

Ijtimoiy loyihalar orqali nogiron bolalarni jamiyatga faol integratsiya qilish.

XULOSA:

Ko'rishida, eshitishida va yengil darajadagi aqliy rivojlanishida muammosi bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'limni muvaffaqiyatli amalga oshirish tibbiy, pedagogik va ijtimoiy jihatlarning o'zaro uyg'unlashuvi bilan bog'liq. Sinf xonalarini moslashtirish, maxsus pedagogik metodikalarni ishlab chiqish va jamiyatning qo'llabquvvatlashi ta'lim samaradorligini oshirishning asosiy shartlaridir.

Tavsiyalar:

Sinf xonalarida maxsus moslashtirilgan vositalarni joriy etish (katta shriftli kitoblar, audiomateriallar, vizual darsliklar). 2. O'qituvchilarni inklyuziv ta'lim bo'yicha tayyorlash va malakalarini oshirish. 3. Interaktiv texnologiyalarni rivojlantirish va sinf xonalarini zamonaviy qurilmalar bilan jihozlash. 4. Jamiyatda inklyuziya madaniyatini shakllantirish va bolalarga qulay muhit yaratish bo'yicha tadbirlar o'tkazish

XALQARO ADABIYOTLARDA KELTIRILGAN MUHIM JIHATLAR:

1. UNESCO (2021) tadqiqotlariga ko'ra

Sinf xonalarining jismoniy moslashtirilishi inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Braille alifbosida yozilgan kitoblar, audiomateriallar va imoishora tili bilan boyitilgan darslar nogiron bolalarning bilim olish darajasini oshiradi.

Texnologik yondashuv (ekran o'qiydigan dasturlar, maxsus ilovalar) dars jarayonining sifatini oshiradi.

1. Booth & Ainscow (2011) tomonidan yozilgan "The Index for Inclusion" asarida

Moslashtirilgan o'quv dasturlari va individual yondashuv inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishi ta'kidlangan.

Har bir bola o'zining ehtiyojlariga qarab o'qitilishi kerak, bu esa o'qituvchilarning maxsus tayyorgarlik darajasiga bog'liq.

2. Florian L. (2014) tomonidan yozilgan "The SAGE Handbook of Special Education" asarida

Ko'rish va eshitishida muammosi bo'lgan bolalar uchun multimodal yondashuv tavsiya etilgan.

Rasm, ovozli materiallar, imo-ishora tili va virtual reallik (VR) texnologiyalari qo'llanilganda natijalar yaxshilanadi.

3. Slee R. (2018) "Inclusive Education: From Policy to Practice" asarida

Jamiyatning inklyuziv madaniyatini shakllantirish ta'lim samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Ota-onalar va keng jamoatchilikni inklyuziv ta'lim jarayoniga jalb qilish muhim.

NATIJALAR:

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki:

1. Tibbiy yondashuv:

Sinf xonalarida yorug'lik va akustika tizimi yetarlicha moslashtirilganda, bolalarning o'qish samaradorligi oshadi. Psixologik va tibbiy xizmatlarning mavjudligi bolalarning o'zini qulay his qilishiga yordam beradi.

2. Pedagogik yondashuv:

Moslashtirilgan o'quv dasturlari bolalarning bilim olish jarayoniga moslashuvchanlik beradi.

Individual yondashuv asosida o'qitilgan o'quvchilar yaxshiroq natijalarga erishmoqda.

3. Ijtimoiy yondashuv:

Jamiyatning nogiron bolalarga nisbatan ijobiy munosabati inklyuziv ta'lim natijalarini yaxshilaydi.

Ota-onalarning ta'lim jarayoniga jalb etilishi bolalar uchun qo'shimcha motivatsiya yaratadi.

MUHOKAMA:

Tibbiy, pedagogik va ijtimoiy jihatlar bir-biri bilan uzviy bog'liq. Tibbiy xizmatlarning yetishmovchiligi pedagogik jarayonga salbiy ta'sir qilishi mumkin. Shuningdek, o'qituvchilarning malakasi yetarli bo'lmasa, moslashtirilgan o'quv rejalarining samaradorligi pasayadi. Ijtimoiy omillar ham inklyuziv ta'lim tizimiga ta'sir qiladi. Slee (2018) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarga ko'ra, jamiyatda inklyuziyaga bo'lgan stereotiplar hali ham mavjud. Shu sababli ijtimoiy targ'ibot va inklyuziv madaniyatni shakllantirish bo'yicha ishlash zarur.

UNESCO (2021) tavsiyalariga ko'ra, inklyuziv ta'limda texnologik yondashuvdan foydalanish juda muhim. Ko'rishida muammosi bo'lgan bolalar uchun ekran o'qiydigan dasturlar, eshitishida muammosi bo'lganlar uchun subtitrlangan darslar, aqliy rivojlanishida muammosi bo'lganlar uchun esa interaktiv metodlar dars samaradorligini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. UNESCO. (2021). Inclusive Education: A Guide for Policy Makers. Paris: UNESCO Publishing.
2. Florian, L. (2014). The SAGE Handbook of Special Education. London: SAGE Publications.
3. Slee, R. (2018). Inclusive Education: From Policy to Practice. London: Routledge.
4. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2020).
5. O'zbekistonda Inklyuziv Ta'limni Rivojlantirish Strategiyasi. Toshkent.
6. Mittler, P. (2012). Working Towards Inclusive Education: Social Contexts. London: David Fulton Publishers